

Går det åt skogen?

- En diskursanalys över konflikten kring nyckelbiotoper

Is this going downhill?

- A discourse analysis about woodland key habitats

Josefine Palmgren

Går det åt skogen?

- En diskursanalys över konflikten kring nyckelbiotoper

Is this going downhill?

- A discourse analysis about woodland key habitats

Josefine Palmgren

Handledare: Emil Sandström, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Examinator: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå: Avancerad nivå, A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0797

Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2020

Omslagsbild: Bild av LUM3N från Pixabay.

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Nyckelbiotoper, skog, diskursanalys, omvänd naturvårdsgallring

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Abstract

This thesis studies the conflicts about the Swedish woodland key habitats. Sweden is densely forested and yet the ecosystems of the forests are threatened to the point where the country is unable to reach international as well as national environmental goals. The concept of woodland key habitats, forested areas with high occurrence of biologic value, was invented by the Swedish Forest Agency in the early 1990s. The purpose of this concept was to increase knowledge of where valuable biologic components are to be found. Since 1990, two national key habitat inventories have been implemented and a third inventory was planned in 2018 but was cancelled by the government. Sweden has previously been criticised by European wood traders for its brutal forestry techniques. Environmental organisations have also demanded the continued inventory of key habitats. The purpose of this thesis is to understand the conflict concerning key woodland habitats from the perspective of private individual forest owners in Sweden. To do so, I have interviewed twelve private individual forest owners residing in Uppsala or areas nearby and consulted official documents as well as the public debate. The material is discussed from a discourse analysis point of view. The interviews reveal that most forest owners have poor knowledge of what a key habitat is as well as the laws surrounding it. The interviewees exhibit different perceptions of woodland key habitats, viewing it as a threat to personal freedom of action, a far too complicated system or a possibility to conserve threatened habitats. Most of the forest owners occurring in this thesis display low confidence for the authorities. Because of environmental laws and the fact that companies that are environmentally certified by FSC or PEFC do not buy wood from woodland key habitats, many private forest owners in Sweden experience difficulties in selling their goods if key habitats are registered on their land. Some of the forest owners illegally cut down forest with high biological value to prevent the Swedish Forest Agency from registering it as key woodland habitats, so called reversed conservation thinning.

Nyckelord: Woodland key habitat, forest, discourse analysis

Sammanfattning

Den här studien undersöker de konflikter som uppstått kring nyckelbiotoper. Trots att Sverige är tätt beskogad är idag skogens ekosystem hotade till den grad att varken de nationella eller internationella miljömålen angående skogen kan uppfyllas. Nyckelbiotoper är områden med hög förekomst av biologiskt värdefulla komponenter som har inventerats av Skogsstyrelsen sedan tidigt 1990-tal. Avsikten med nyckelbiotoper är att öka kunskapen om vilken mark som är värdefull utifrån ett bevarande-perspektiv. Sedan början av 1990-talet har två omfattande nationella nyckelbiotopsinventeringar genomförts och en tredje inventering var planerad till 2018, men stoppades efter stora protester. Syftet med den här uppsatsen är att förstå konflikten kring nyckelbiotoper från privata enskilda skogsägares perspektiv. För att undersöka det används här intervjuer med tolv privata enskilda skogsägare i Uppland med omnejd samt offentliga dokument och debattinlägg. Materialet diskuteras utifrån en diskursanalys. Intervjuerna visar att majoriteten av skogsägarna inte vet exakt vad en nyckelbiotop är eller vad lagen säger om dem. Studien visar att det finns många skogsägare som talar om nyckelbiotoper som ett hot mot det enskilda handlingsutrymmet. En annan grupp beskriver nyckelbiotoper som en möjlighet till att bevara hotade livsmiljöer och en tredje grupp framhåller att nyckelbiotoperna är svårförståeliga och systemet för komplicerat. Av informanternas berättelser framgår att många inte litar på myndigheterna och aktivt försöker undgå dess maktutövning. Eftersom hållbarhetscertifierade uppköpare inte handlar med virke från nyckelbiotoper, samt på grund av miljöregleringar, upplever många skogsägare att deras verksamhet försvåras om nyckelbiotoper inventeras på deras mark. Ett antal informanter i den här uppsatsen har berättat om hur de olagligt avverkat skog med högt naturvärde för att marken inte ska registreras som nyckelbiotop, så kallad omvänd naturvårdsgällring.

Nyckelord: Nyckelbiotoper, skog, diskursanalys, omvänd naturvårdsgällring

Tack

Stort tack till de informanter som medverkat i studien och delat med sig av sina djupt personliga berättelser och erfarenheter. Ett lika stort tack till min handledare Emil Sandström, vars förväntningar endast kan matchas av hans entusiasm och tillförsikt, för att han hjälpte mig att överlista hydran. Vänner, klasskamrater, grannar och familj som lyssnat, stöttat och läst: Tack. Att ni har orkat.

Uppsala, 2020
Josefine Palmgren

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	9
2 Nyckelbiotoper: från frö till avverkning	11
2.1 Nyckelbiotopernas uppkomst.....	11
2.2 Varför nyckelbiotoper?.....	12
2.3 En nyckelbiotop blir till	13
2.4 Konflikt	14
2.5 Debatten tättnar	15
2.6 Tredje gången giltigt?	16
2.7 Nyckelbiotoperna nedmonteras	16
3 Metod och teoretisk ansats.....	18
4 Nyckelbiotoper i litteraturen	22
5 Skogsägarnas berättelser	25
5.1 Nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten.....	25
5.1.1 Äganderätten	26
5.1.2 "Fiffel och båg"	27
5.1.3 Vad ska nyckelbiotoper vara bra för?.....	28
5.1.4 Uppror	30
5.2 De komplicerade nyckelbiotoperna	31
5.2.1 Vikten av förståelse.....	32
5.2.2 Att följa lagen	32
5.3 Nyckelbiotoper som ett sätt att bevara hotad natur	33
5.3.1 Att bevara skog	34
5.3.2 Skogsbranschen	35
5.3.3 Mer än avverkning.....	36
6 Diskussion	37
7 Vid vägs ände.....	42
Referenser	43

1 Inledning

Det pågår en intensiv maktkamp om brukande och bevarande av skog i Sverige. I stormens öga återfinns termen *nyckelbiotoper*, det vill säga Skogsstyrelsens benämning på skogsområden som hyser extra höga naturvärden. I striden kring vem som har rätt att definiera och bestämma vad skogen ska användas till har nyckelbiotoper blivit allt mer angelägna i den offentliga debatten på radio, i tidningar och i debattartiklar. Begreppet har funnit sin väg in i det avgörande *Januariavtalet*, en sakpolitisk överenskommelse som ingicks mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna för att kunna bilda regering efter riksdagsvalet 2019. I Januariavtalet fastställs att Skogsstyrelsens uppdrag att inventera nyckelbiotoper ska upphöra, med hänvisning till att äganderätten i skogen ska stärkas, vilket var ett av villkoren från Centerpartiets sida för att ingå i överenskommelsen och godkänna Stefan Löfven som statsminister.

Begreppet nyckelbiotoper introducerades av Skogsstyrelsen under tidigt 90-tal som ett verktyg för att förse både markägare och myndigheter med information om vilken skog som har extra stora naturvärden. Privata skogsägare säljer vanligtvis sitt virke till stora skogsbolag. Så gott som alla uppköpare av virke i Sverige är anslutna till någon form av frivillig hållbarhetscertifiering och köper därför inte virke som avverkas i nyckelbiotoper. Att privata skogsägares avverkning av skog som är registrerad som nyckelbiotop på så sätt kan kompliceras har bidragit till att göra begreppet kontroversiellt. För att inte riskera att delar av skogen registreras som nyckelbiotop hugger somliga skogsägare i förebyggande syfte ner biologiskt värdefulla komponenter, såsom gamla lövträd, innan Skogsstyrelsen hunnit inventera skogen. Den här företeelsen har kallats *omvänd naturvårdsgallring* (Hellmark & Froster, 2019).

Det saknas samhällsvetenskaplig forskning om hur nyckelbiotoperna förstås och vilken betydelse de har för skogsägare. I den här uppsatsen

har jag riktat in mig på att beskriva och analysera de diskurser som omgärdar nyckelbiotoper i Sverige. Genom att undersöka diskurserna avser uppsatsen bidra till förståelse av de meningsskiljaktigheter som omgärdar nyckelbiotoperna. Syftet med den här uppsatsen är att förstå konflikten om nyckelbiotoper ur enskilda privata skogsägares perspektiv. Mer specifikt undersöker uppsatsen följande frågeställningar:

1. Vilka betydelser tillskriver enskilda privata skogsägare nyckelbiotoper?
2. Vilka diskurser om skogen kommer till uttryck i skogsägarnas berättelser och vilka problem beskrivs inom varje diskurs?

Uppsatsens bakgrund presenterar en kort historik över nyckelbiotopernas uppkomst och funktion. Samma avsnitt redogör också kort för svensk skogspolitik, framförallt händelseförloppet kring nyckelbiotoper sedan år 2017. Därpå följer ett metod- och teorikapitel, som förklarar hur empiriinsamlingen har gått till för att kunna besvara mina forskningsfrågor samt introducerar min användning av teoretiska begrepp. I kapitlet Skogsägarnas berättelser presenteras de intervjuade skogsägarnas uttalanden och ställningstaganden om skogen samt de problem som beskrivs inom varje diskurs. Kapitlet är indelat i tre delar, en per diskurs. Dessa kallar jag Diskursen om nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten, Diskursen om de komplicerade nyckelbiotoperna och Diskursen om nyckelbiotoper som ett sätt att bevara hotad natur. För att kunna undersöka vilka betydelser de intervjuade skogsägarna tillskriver nyckelbiotoper kommer jag slutligen att utifrån diskursbegreppet analysera konflikten om nyckelbiotoper ur privata enskilda skogsägares perspektiv.

2 Nyckelbiotoper: från frö till avverkning

Det här kapitlet avhandlar bakgrunden till nyckelbiotopernas tillblivande och det politiska drama som omgärdat dem sedan dess, med fokus på åren sedan 2017.

2.1 Nyckelbiotopernas uppkomst

På uppdrag av regeringen påbörjade Skogsstyrelsen år 1990 arbetet med att inventera värdefulla skogsområden som kan hysa ovanliga arter. I samband med den här inventeringen myntades begreppet nyckelbiotop (Timonen, Siitonen, Gustafsson, Kotiaho, Stokland, Sverdrup-Thygeson & Mönkkönen, 2010). Begreppet skulle stå för skogsområden som har extra höga naturvärden och som hyser livsmiljöer väl anpassade till hotade eller rödlistade arter, som ofta inte kan leva i en produktionsskog. Utöver betydelsefulla arter från naturvårdssynpunkt kan också andra företeelser, såsom död ved, bäckar eller raviner, också antyda förekomsten av de höga naturvärden som utmärker nyckelbiotoper (Skogsstyrelsen, 2007). I Sverige klassas 51 olika naturtyper som nyckelbiotoper (Timonen et al., 2010). Efter ett par års försöksverksamhet påbörjades en fullskalig nationell inventering av Sveriges nyckelbiotoper, som pågick under år 1992 till 1998. En andra inventeringsomgång ägde rum mellan 2001 och 2006. Nyckelbiotopsinventeringar introducerades också i Finland och Norge under mitten av 1990-talet och några år senare även i Baltikum. Statliga myndigheter och organisationer har inventerat all skogsmark oavsett ägandeförhållande i Norge, Estland och Litauen. I Lettland har myndigheter bara inventerat den statsägda skogen, (Timonen et al, 2010) medan det i Sverige och Finland enbart är enskilda privata skogsägares marker som statliga myndigheter inventerar. Svensk skog som tillhör stora skogsbolag, kyrkan, försvaret, landsting eller kommuner, samt privata brukningsenheter som innefattar mer än 5 000 hektar, omfattas inte av Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventeringar. Dessa aktörer ansvarar

med hänvisning till sektorsansvaret själva för att inventera sin skog och avgöra vilka områden som har höga naturvärden och ska registreras som nyckelbiotoper. Sedan år 2006 har nyckelbiotoper mestadels inventerats sporadiskt när Skogsstyrelsens gjort fältbesök i samband med avverkningsanmälan, eller i samband med regionala skogs- och naturvårdsprojekt (Wester & Engström, 2016). År 2007 fanns 100 000 områden registrerade som nyckelbiotoper hos Skogsstyrelsen. Tillammans motsvarar de cirka en procent av Sveriges skogsmark. Ungefär hälften av dessa nyckelbiotoper finns på privat mark (Skogsstyrelsen, 2007).

2.2 Varför nyckelbiotoper?

Den svenska skogen används framförallt till att producera sågat timmer, pappersmassa och pellets (Wetterberg, 2018). Under 1900-talets andra halva rationaliserades och mekaniserades skogsbruket fort (Appelstrand, 2007) och det svenska virkesförrådet är idag 3400 miljoner kubikmeter stort (Wetterberg, 2018). Sverige exporterar 20 miljoner ton pappersmassa, papper och sågade trävaror varje år, vilket gör landet till världens näst största skogsexportör efter Kanada, som trots att det är många gånger större än Sverige "bara" exporterar 30 miljoner ton (Skogsindustrierna, u.å.). Med ett så intensivt skogsbruk har behovet av att kunna skydda skog också vuxit. Trots att Sverige har relativt mycket skog, 69 % av landets yta¹ (SCB, 2019, a), har det aldrig funnits så lite biologiskt värdefull skog som nu och den andelen fortsätter att krympa. Skogen som ekosystem är en ändlig och hotad resurs i Sverige (Skogsstyrelsen, 2007). Modernt skogsbruk, klimatförändringar, luftföroreningar och minskning av naturliga störningar såsom skogsbränder och naturbete har förändrat skogen och till följd av det har somliga skogshabitat minskat eller helt försvunnit (Naturvårdsverket, 2018). Nyckelbiotoper ingår i indikatorerna för Sveriges nationella miljömål Levande skogar (Andersson, Andersson & Eriksson, 2019) som lyder: "Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas" (Naturvårdsverket, 2018). Enligt Naturvårdsverket (2018) uppnår inte Sverige det här miljömålet och kommer inte heller att göra det framöver så länge vi använder befintliga styrmedel och åtgärder. Skogsstyrelsen konstaterar själva i en rapport att de politiska målen endast kan uppnås med "stora frivilliga insatser från skogsbruket utöver de krav som kan ställas i lagstiftningen" (Wester & Engström, 2016). Sverige har också

¹ "Skog" avser här både biologiskt värdefull skog och mark som används för monokulturell odling av gran och tall samt kalhyggen.

undertecknat konventionen för biologisk mångfald, och åtagit sig att permanent skydda 17 % av landets skogar (Hallmén, Magnusson & Svensson, 2013), ett mål som inte heller är uppnått då enbart 8,7% av den svenska skogen är formellt skyddad (SCB, 2019, b). Skydd av nyckelbiotoper är en del av arbetet för att uppnå det nationella och det internationella åtagandet om permanent skydd av skog.

2.3 En nyckelbiotop blir till

En nyckelbiotopsinventering börjar med att en utbildad inventerare studerar flygbilder, satellitbilder, kartor och gamla naturinventeringar. Därefter följer en fältinventering där man främst granskar skogens struktur, historik, artförekomst och fysiska miljö (Skogsstyrelsen, 2007). Syftet med att registrera nyckelbiotoper är att få kännedom om var biologiskt värdefulla livsmiljöer finns, som sedan ska kunna användas som kunskapsunderlag för skogsägare och virkesuppköpare i fråga om naturhänsyn och frivilliga avsättningar, samt för att myndigheter ska ha något att utgå ifrån i arbetet med formellt skydd av skog (ibid). Det finns fem former av formellt skydd av skog i Sverige: Naturresevat, Biotopskyddsområde, Nationalparker, Natura 2000 och tidsbegränsade Naturvårdsavtal (Skogsstyrelsen, 2019, d). Områdets storlek, skötselbehov och naturtyp avgör vilket skydden som tillämpas. Formellt skyddad skog får normalt sett inte utsättas för avverkning och genererar alltid ekonomisk ersättning för markägarna (Naturvårdsverket, 2019, a). Att ett område har klassats som nyckelbiotop innebär varken ett formellt naturskydd i sig eller ett totalt förbud mot avverkning (Skogsstyrelsen, 2007). En rapport från Skogsstyrelsen från år 2009 visar att av de undersökta 54 000 nyckelbiotoperna hade 3,7 % avverkats mellan 2002 och 2008. I genomsnitt avverkades mellan 150 och 350 hektar nyckelbiotoper per år, med reservationer för stor osäkerhet i skattningen (Dolk Fröjd & Claesson, 2009). Dock ska det noteras att i områden med höga naturvärden ska markägare alltid följa aktuella lagar, som miljöbalkens hänsynsregler och kunskapskrav samt skogsvårdslagen, som säger att produktion och miljö ska prioriteras lika högt. Särskild hänsyn till miljön ska tas vid *hänsynskrävande biotop*, vilket inkluderar nyckelbiotoper. De flesta skogsbruksåtgärder inom en registrerad nyckelbiotop är *samrådspliktiga*. Enligt Skogsstyrelsen bör merparten av registrerade nyckelbiotoper lämnas helt orörda, medan somliga både kan och bör skötas genom exempelvis gallring beroende på naturtyp och lokala förutsättningar. Många nyckelbiotoper har avsatts på frivillig väg. Genom en överenskommelse mellan markägare och Skogsstyrelsen kan en nyckelbiotop också leda

till naturvårdsavtal eller formellt skyddat område enligt kapitel 7 i miljöbalken. Markägare har ett så kallat sektorsansvar som innebär bland annat att de ansvarar för att bevara biologisk mångfald i sitt skogsbruk (Skogsstyrelsen, 2007).

2.4 Konflikt

Sveriges skogsvårdsdrag bygger på frihet under ansvar. Olika skogsägare har alltså tämligen stora möjligheter att själva bestämma hur man ska ta naturhänsyn. Många väljer att gå med i en hållbarhetscertifiering. Utöver att certifierade varor genererar ett högre pris, är det också i princip uteslutande certifierat virke som efterfrågas på den europeiska marknaden (Johansson, 2013). Svenska enskilda skogsägares produktiva skogsmark² är till 32 % certifierad genom FSC (Forest Stewardship Council) eller PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification). Skog som tillhör övriga ägare är däremot till 94 % certifierad (Skogsstyrelsen, 2019, c). Att skogsbolag, som vanligtvis är de som köper upp privatpersoners virke, går med i någon av de två certifieringarna FSC och PEFC innebär att de åtar sig att följa striktare regler för miljöhänsyn och socialt ansvar än vad nationell lagstiftning vanligtvis kräver (ibid). Varken FSC eller PEFC godkänner exempelvis avverkning och försäljning av nyckelbiotoper (Wester & Engström, 2016). Resultatet blir alltså att skogsägare inte kan sälja virke från en nyckelbiotop till någon av sina vanliga uppköpare. Det ska dock noteras att under de senaste åren har certifieringsorganisationernas legitimitet ifrågasatts. Tre av de fem miljöorganisationerna i Sverige som deltog i grundandet av nationella FSC har lämnat organisationen eftersom de anser att FSC inte gynnar miljövänligt skogsbruk (Johansson, 2013): Naturskyddsföreningen, (u.å.), Jordens vänner (2012) och Fältbiologerna (u.å.). Certifieringarna är marknadsbaserade och frivilliga åtaganden (Wester & Engström, 2016), och kan jämföras med exempelvis KRAV-märkning av livsmedel. Certifieringen är till för att kunna sälja produkter på en marknad som värderar miljöhänsyn.

Trots att det krävs miljöhänsyn och samråd med Skogsstyrelsen vid avverkning eller gallring i nyckelbiotoper finns det inget absolut förbud mot att avverka där. Resultatet av att de stora skogsbolagen är certifierade blir dock att det i praktiken blir mycket svårt att sälja virke som avverkats i en nyckelbiotop. Med utsikten att inte kunna sälja

² Den statistik som finns berör enbart produktiv skogsmark.

virke från områden med höga naturvärden finns det skogsägare som vill undvika att delar av deras mark blir inventerad som nyckelbiotop. Som resultat förekommer omvänd naturvårdsgallring, det vill säga att enskilda skogsägare avsiktligt gallrar bort träd de tror har högt naturvärde, såsom gamla lövträd eller död ved, innan de anmäler ett område för avverkning (Hellmark & Froster, 2019).

2.5 Debatten tätnar

Debatten om nyckelbiotoperna har varit rikstäckande de senaste åren och, som vi strax ska se, letat sig ända fram till förhandlingsbordet om hur Sverige ska styras. Under 2017 var nyckelbiotoperna åter på tapeten. De sporadiska inventeringarna som utfördes i samband med avverkningsanmälningar hade fortsatt även efter inventeringarna mellan år 2001 och 2006, men nu pausades de i nordvästra Sverige. Anledningen var att den skogen skiljer sig från övrig skog i landet och Skogsstyrelsen ansåg att en ny metod behövde tillämpas där, rapporterade Svenska Dagbladet (2017). Reaktionerna lät inte vänta på sig. 120 svenska tjänstemän och forskare skrev under ett upprop mot beslutet att pausa inventeringar i nordvästra Sverige (Bohlin et al., 2017) och även ideella miljöorganisationer protesterade högljutt (Rindevall, 2017). Även internationellt väckte "pausen" uppmärksamhet. I november samma år skrev 70 europeiska bolag och organisationer ett öppet brev till näringsminister Mikael Damberg, Skogsstyrelsens generaldirektör Herman Sundqvist samt skogsbolagen SCA, Sveaskog och Stora Enso. Brevet innehöll krav på att nyckelbiotoper undantas från skogsbruk och skyddas permanent, att skogar med höga eller okända naturvärden inventeras före avverkning och en vädjan om att nyckelbiotopsinventeringarna i nordvästra Sverige skulle återupptas. Bland avsändarna fanns FSC-certifierade företag inom allt från byggbranschen till papperstillverkning. I brevet påstods också att svenska avverkningar underminerade FSC:s trovärdighet och man hotade med att pausa sina inköp av svenska träprodukter ifall inte de stora skogsbolagen tog bättre naturvårdshänsyn (Salber et al., 2017). Efter tio månaders paus levererade Skogsstyrelsen sin nya inventeringsmetod för nordvästra Sverige (Skogsstyrelsen, 2018).

2.6 Tredje gången gillt?

I maj 2018 beslutade regeringen att en tredje rikstäckande nyckelbiotopsinventering skulle genomföras mellan åren 2018 och 2027, med hänvisning till omfattande kritik mot tidigare nationella inventeringar, som enligt Skogsstyrelsen ansetts "bristfälliga" (2019, a). Denna nya inventering skulle ske med särskild hänsyn till rättssäkerhet och effektivitet (Regeringskansliet, 2018). Någon ny landsomfattande inventering påbörjades emellertid aldrig. Under 2018 och 2019 protesterade bland annat Centerpartiet (2019) mot nyckelbiotoperna, liksom ett flertal andra politiska partier. Sverigedemokraternas skogspolitiska talesperson anslöt sig till kritiken som framfördes om brist på rättssäkerhet (Nordberg & Filper, 2019), liksom Moderaternas miljö- och jordbrukspolitiska talesperson (Berg, 2018) och Kristdemokraternas miljöpolitiska talesperson (Ottosson, 2019). Även intresseorganisationer som LRF kom med kraftiga protester mot den planerade nationella inventeringen, också med hänvisning till rättssäkerhet. I en artikel publicerad på LRF:s hemsida påstår representanter från LRF skogsägarna, Södra, Mellanskog, Norrskog och Norra skogsägarna att en fortsatt inventering kommer att "användas för att stoppa skogsägare att bruka sin mark" (Hammar, Ek, Perers, Heibring & Hardselius, 2018). Även enskilda privata skogsägare protesterade mot en tredje nationell nyckelbiotopsinventering, rapporterar ATL, som säger att folk "gick i taket" (Sennerdal, 2017).

2.7 Nyckelbiotoperna nedmonteras

Centerpartiets och Moderaternas miljöpolitiska talespersoner uttalade sig i en artikel redan 2018 om att man vill stoppa inventeringarna, rapporterade journalisten Johanna Alskog (2018) och under sommaren 2019 deklarerade regeringen att det uppdrag Skogsstyrelsen fått att genomföra en tredje nationell inventering av nyckelbiotoper skulle blåsas av. Regeringen motiverade beslutet med det så kallade Januariavtalet, där Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna i 73 punkter avgjorde villkoren för att Centerpartiet och Liberalerna skulle acceptera Stefan Löfvens regeringsbildning efter valet 2018. I punkt 26 i avtalet med titeln "Värna och stärk den privata äganderätten till skogen" avhandlas skyddad mark och stycket avslutas kort och gott med att "Den utökade nyckelbiotopsinventeringen återupptas inte.", utan att saken förklaras vidare i dokumentet (Januariavtalet, 2019). Punkt 26 i Januariavtalet förklaras på regering-

ens hemsida med att “naturvården fortsättningsvis ska stärkas på ett sätt som bygger på legitimitet hos de människor och verksamheter som berörs”. I samma text citeras landsbygdsminister Jennie Nilsson som säger att Sverige ska “värna och stärka den privata äganderätten till skogen” (Regeringskansliet, 2019), ordagrant från titeln i punkt 26 i Januariavtalet. Dessa uttryck antyder alltså att nyckelbiotoper skulle hindra äganderätten och legitimiteten hos berörda parter. Den nationella inventeringen “ligger på is” tills vidare och med största sannolikhet kommer den inte att utföras inom en överskådlig framtid. En utredning av Skogsstyrelsen som är ute på remiss under hösten 2019 föreslår att inventeringarna ska upphöra helt (Skogsstyrelsen, 2019, b).

3 Metod och teoretisk ansats

För att undersöka vilka betydelser privata skogsägare tillskriver nyckelbiotoper och vilka diskurser som omgärdar dessa har jag under hösten 2019 intervjuat tolv privata skogsägare som alla har registrerade nyckelbiotoper på sina marker. Av dessa är tio män och två kvinnor. De flesta är i övre medelåldern eller pensionsålder, enbart en informant var betydligt yngre³. Ungefär hälften av informanterna lever till största del på skogen och hälften av informanterna har skogen som en bisyssla. Informanterna har valts ut på basis av att de har minst en nyckelbiotop registrerad på sin mark och bor i anslutning till sin skog. För att kunna undersöka konflikter kring nyckelbiotoper har jag velat intervjua personer som har ett nära förhållande till skogen i sin vardag och vet hur deras nyckelbiotoper ser ut samt också har kunnat visa mig runt där. Informanternas skogar ligger i Uppland och södra Dalarna. En geografisk avgränsning kan vara fördelaktigt utifall det förekommer geografiska skillnader mellan skogsägares upplevelser. Flera skogsägare har exempelvis påverkats av samma regionala inventeringar och har skog av liknande typ.

Tre informanter har jag kommit i kontakt med via tre olika skogsägarföreningar och dessa tre personer har i sin tur tipsat mig om ytterligare några informanter. Därefter utgick jag från Skogsstyrelsens kartsystem över Uppland, inställt på nyckelbiotoper. Dessa kartor har jag sedan jämfört med Lantmäteriets kartor över markgränser och sedan hittat ägarna till markområdena via Lantmäteriets tjänst "Vem äger fastigheten?". Av ett tjugotal markägare kontaktade på det viset fick jag två intervjuer, en hint om hur känslig frågan är. Många tackade nej med hänvisning att de inte kan tillräckligt mycket om ämnet, inte har tid alternativt inte vill prata om nyckelbiotoper. Skogsägare som jag lämnat meddelanden till där jag förklarat mitt ärende har inte ringt till-

³ Det visade sig vara svårt att hitta intresserade deltagare och jag fick därför överge idén om att korrekt representera svenska skogsägare vad gäller kön och ålder.

baka. Slutligen har jag intervjuat en tjänsteman på Skogsstyrelsen för att komplettera den information jag använt mig av från bland annat Skogsstyrelsens hemsida.

De flesta skogsägarna har intervjuats i sina hem, några i par eller trio, övriga enskilt. Intervjuerna är med informanternas medgivande dokumenterade med diktafon och sedan utskrivna för vidare analys. Några informanter har nekat att bli inspelade och i de fallen har jag istället antecknat under intervjuerna. Alla informanter benämns med finge-
rade namn för att säkerställa deras integritet, speciellt som vissa frågor som berör nyckelbiotoper kan upplevas som känsliga att diskutera. Dessutom har ett flertal informanter uttryckligen önskat att framställas anonymt. Ett par personer har varit känsligare under intervjuerna. Med en speciellt upprörd informant var jag inte ens bekväm med att ställa några av mina frågor, eftersom jag misstänkte att allt samtal om nyckelbiotoper skulle tolkas som alltför provocerande. Ändå talade informanten i fråga i två timmar om nyckelbiotoper, medan jag lyssnade och antecknade i tystnad. Detta innebär att informanten i fråga inte fått samma frågor som övriga informanter, men i och med sin talförhet ändå i princip besvarat samtliga frågor. Värt att nämna är också att under intervjuerna har beslutet om att nyckelbiotopsinventeringar ska avslutas kommit som en nyhet för majoriteten av de intervjuade skogsägarna.

För att undersöka privata skogsägares inställning till och erfarenheter av nyckelbiotoper har jag framförallt fokuserat på intervjuer. Jag har valt att göra intervjuerna semistrukturerade, vilket är ett sätt att fånga upp informanternas personliga berättelser. Semistrukturerade intervjuer innebär att forskarens frågor är öppna till sin karaktär och utgår från ett syfte snarare än att hålla sig till en exakt frågemall. Det ger en möjlighet till anpassning av uttryckssätt och till att ställa följdfrågor beroende på vad som kommer upp i informantens svar (Bryman, 2011), något som gjort intervjuerna dynamiska. Utöver frågor som direkt berör skogsägarnas inställning till och erfarenhet av nyckelbiotoper har jag ställt frågor om den egna relationen till skog och skogsbruk samt kontakter med myndigheter angående skogsfrågor, för att kunna sätta berättelserna om nyckelbiotoper i ett sammanhang (se bilaga 1).

Fältarbetet har inneburit att jag varit ute i skogen med mina informanter och delar av intervjuerna har skett till fots. Att genomföra intervjuer gåendes blev ett sätt för mig att se det jag pratat med informanterna om, det vill säga skogen och nyckelbiotoperna. Jag har följt med längs gamla vägar som inte längre får användas, följt med på jakt efter

markeringsband och blivit förevisad stormskador, insektsangripna träd och alternativa hyggesmetoder. Ibland har vi följt de stigar som tjänstemän från Skogsstyrelsen har gått, ibland följt markgränser och ibland låtit hunden bestämma riktningen. Många informanter har kommit på saker att berätta under tiden som de inte kommit in på under den mer organiserade delen av intervjun. Jag upplever också att vissa personer blivit mer avslappnade och "i sitt element" i skogen. Med dessa personer har jag därför fått ut fler svar under skogsturen än under den inledande intervjun. Att intervjua i skogen har också gjort det nödvändigt för intervjuerna att vara flexibla, då intervjuerna har kunnat dra ut på tiden eller ta oväntade riktningar på ett mer påtagligt sätt än en intervju vid ett köksbord eller skrivbord.

En annan viktig informationskälla för att undersöka vad för slags diskurser om skogen kommer till uttryck i relation till nyckelbiotoper har varit olika typer av officiella dokument. Jag har studerat Januariavtalet, skogsvårdslagen, Skogsstyrelsens hemsida samt tillkännagivanden och uttalanden av regeringen och politiska partier. Dessutom har olika radioprogram (se bilaga 2) såsom nyhetssändningar och reportage från Ekot, Naturmorgon, Vetandets värld och Kaliber bidragit till förståelse för att vilken betydelse nyckelbiotoper har för skogsägare och vilka individuella inställningar och upplevelser de har vad gäller de konflikter som finns kring dem. Även debattartiklar i både dagstidningar, lantbruks- och skogsmagasin samt miljöorganisationers hemsidor och överblickande av diskussionstrådar på internetbaserade forum har bidragit till att ge en övergripande förståelse för debatten som omgärdar nyckelbiotoperna (se bilaga 3). Medias rapportering om konflikten kring nyckelbiotoper har dessutom visat sig stämma väl överens med flera berättelser jag har fått höra under fältarbetet och bidragit till förståelsen för hur brännande aktuell och infekterad frågan är. Tidigare forskning har också tjänat till att förstå den debatt och de kunskapsluckor som finns kring nyckelbiotoper framförallt inom samhällsvetenskapen, vilket kommer att tydliggöras i kapitlet Litteraturöversikt.

I de konflikter som uppstått kring nyckelbiotoperna hävdar olika grupper olika problem och förklarar konflikten på vitt skilda vis. Det sätter fokus på att de olika diskurserna rivaliserar. Diskursbegreppet, som jag använt mig av för att undersöka konflikten kring nyckelbiotoper ur skogsägarnas perspektiv, befattar sig med hur berättelser framställs som mer eller mindre sanna och att verkligheten enbart kan tolkas och undersökas genom att undersöka diskurser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Inom olika grupper kan det finnas olika sätt att se på saker och ting eftersom olika personer inte har samma uppfattning om omvärlden och varför det är som det är. Vi förstår och talar

om vår verklighet på olika sätt och när en grupp ser på verkligheten på samma sätt kan de sägas tillhöra samma diskurs. Varje diskurs innehåller antaganden och normer som tas för givna och förklarar vilka problem som finns (ibid). Inom skogsbruket kan ett sådant antagande vara att kalhyggen är den enda möjliga metoden att avverka eller att det är viktigt att bevara en utrotningshotad art.

Med hjälp av diskursbegreppet avser jag sätta ord på de olika uppfattningar och berättelser jag har fått höra av skogsägarna vad gäller hur de ser på nyckelbiotoper enligt mina frågeställningar: vilka betydelser enskilda privata skogsägare tillskriver nyckelbiotoper och vilka diskurser om skogen som kommer till uttryck i dessa berättelser och vilka problem som beskrivs inom de olika diskurserna. För att kunna undersöka informanternas enskilda berättelser som en del av en viss uppfattning har jag kategoriserat deras utsagor i tre grupper utifrån vad de sagt och vilka inställningar till nyckelbiotoper de ger uttryck för. *Diskursordning* är ytterligare ett begrepp som är användbart för att förstå och diskutera de olika diskurser som framträtt ur empirin. Det sätter fokus på att i en given kontext kan flera olika diskurser samexistera och konkurrera (Winther Jørgensen & Phillips, 2000), vilket kan bidra till förståelsen för hur de existerande diskurserna om nyckelbiotoper förhåller sig till varandra. *Diskursordning* hjälper mig att förstå relationer och inbördes hierarkier mellan diskurser och närma mig mitt syfte att undersöka konflikten kring nyckelbiotoper ur skogsägarnas perspektiv. Genom att använda begreppet *diskursiv kamp* ämnar jag synliggöra hur diskurserna om nyckelbiotoper rivaliserar om att representera sanningen och därmed ha hegemoni inom diskursordningen. Att en diskurs får hegemoni innebär att den dominerar debatten och till viss del kontrollerar vad som sägs och vad som inte får sägas. En stark rådande diskurs kan, som denna studie kommer att visa, påverka nationella politiska beslut.

4 Nyckelbiotoper i litteraturen

Följande kapitel ger en översiktlig bild över den forskning som gjorts på nyckelbiotoper de senaste 20 åren. Till större delen består litteraturen om nyckelbiotoper av naturvetenskapliga studier, ofta med fokus på ekologi eller rent fysiska förutsättningar för nyckelbiotoper såsom kantzoner, nyckelbiotopernas storlek eller förekomsten av död ved. Flera studier jämför artförekomst mellan registrerade nyckelbiotoper och skog som inte är nyckelbiotop. I dessa typer av studier är syftet ofta att avgöra huruvida nyckelbiotoper har rikare fauna och flora än annan närliggande skog.

År 2018 publicerades en rapport från SLU med titeln *20 års forskning om nyckelbiotoper- Här är resultaten*. I denna populärvetenskapliga rapport sammanfattas den forskning som utförts i länder där begreppet nyckelbiotop används, det vill säga i Norden och Baltikum (Gustafsson & Hannerz, 2018). Rapportförfattarna betonar vikten av att förstå nyckelbiotoperna utifrån ur olika synvinklar och rapporten innehåller referat av 70 vetenskapliga arbeten samt 19 rapporter, som alla inkluderar nyckelbiotoper i artikeltexten och som publicerats sedan år 1999. Över hälften av de undersökta studierna är skrivna i Sverige. Enligt rapportförfattarna kan man dra åtta huvudsakliga lärdomar från studierna som behandlar nyckelbiotoper under den aktuella perioden. Alla dessa lärdomar berör antingen ekologi, ekonomi eller effekten av gallring/avverkning (Gustafsson & Hannerz, 2018). Rapporten betonar behovet av undersökningar av nyckelbiotoper utifrån ett samhällsvetenskapligt perspektiv, och menar att studier som exempelvis "markägares och andra intressenters attityder, agerande och drivkrafter i nyckelbiotopsfrågan, liksom koppling till skogs och miljöpolitiska processer" är relativt outforskade.

Det har publicerats fyra finska och en svensk samhällsvetenskaplig studie om nyckelbiotoper, samt tre svenska examensarbeten. De samhällsvetenskapliga studier om nyckelbiotoper som finns baseras van-

ligtvis på enkäter och intervjuer och undersöker exempelvis hur inställningen och hanteringen av nyckelbiotoper varierar mellan aktörer. I en svensk studie argumenterar Götmark (2009) för att statens hantering av nyckelbiotoper är oflexibel och att kommunikationen mellan privata skogsägare och myndigheter bör förbättras och utökas. Artikeln lyfter också fram behovet av att skogsägare får mer utbildning i naturvård.

En finsk studie, *Biodiversity Protection in Private Forests*, granskar de hårt kritiserade överträdelserna av den finska lag som fastställer att nyckelbiotoper ska skyddas från avverkning⁴. Forskargruppen som utförde studien använde sig av liknande metoder som jag gjort i den här studien, intervjuer och officiella dokument. Forskarna drog slutsatsen att de flesta olagliga avverkningar berodde på svårighet att tolka nyckelbiotops-begreppet snarare än att man avsiktligt bröt mot reglerna (Similä, Pölönen, Fredrikson, Primmer & Horne, 2014). En stor osäkerhet kring vad som är lagligt kan ses även i min studie, även om mitt resultat visar på att en stor andel intervjuade skogsägare ytterst avsiktligt bryter mot regler som gäller avverkning i nyckelbiotoper.

Det finns en svensk samhällsvetenskaplig studie från 2007 som i likhet med den finska studien berör skogsägares relationer till nyckelbiotoper. Studien fokuserar på skogsägarnas upplevelser av nyckelbiotoper och använder sig av en enkätstudie, där ett hundratal skogsägare besvarade frågor om konflikter kring nyckelbiotoper. Omkring hälften av skogsägarna uppgav att de inte upplevt någon konflikt i kontakten med myndigheter när det gällde nyckelbiotoper och omkring 30 % svarade att de antingen upplever eller har upplevt konflikt eller att de är missnöjda med relationen till myndigheter. Studien visade att de skogsägare som upplevt konflikt generellt sett var yngre än de som inte upplevde någon konflikt. Dessutom hade de som upplevde konflikter med myndigheter en mer negativ inställning till naturvård i allmänhet och fler nyckelbiotoper registrerade på sin mark än de som inte uppgav sig uppleva konflikter (Götmark, 2009).

En svensk magisteruppsats (Lifvergren-Kaya, 2003) har med hjälp av en enkätstudie och intervjuer undersökt skillnaden mellan beslut kring nyckelbiotoper och det utfall som följer, samt hur definitionen av

⁴ Det bör noteras att Sverige och Finland har olika definitioner av nyckelbiotop. Skillnaden består bland annat i att Finland har en nyckelbiotop en maxstorlek, vilket leder till att det förekommer större nyckelbiotoper i Sverige än i Finland. Dessutom har Finland färre naturtyper som indikerar förekomst av nyckelbiotop (Gustafsson & Hannerz, 2018).

nyckelbiotop fungerar för planerare inom skogssektorn. Studien visar att skogsvårdsstyrelserna (föregångare till Skogsstyrelsen) anser att de som avverkar nyckelbiotoper främst gör det av ekonomiska skäl. Företrädare för skogsbolagen menade att det fanns andra, tyngre vägande skäl, till att nyckelbiotoper avverkas, såsom brist på information. Skogsbolagens representanter ifrågasatte också definitionen av nyckelbiotoper som begrepp. Det gjorde även till viss del Skogsvårdsstyrelsen, som menar att begreppet är för starkt kopplat till rödlistade arter (ibid).

Tillämpningen av begreppet nyckelbiotoper har länge varit ett ämne för diskussion, påpekar John Wester och Anders Engström (2016) i en rapport från Skogsstyrelsen. Rapporten utgår från en enkät besvarad av ett 30-tal medarbetare på Skogsstyrelsen samt statistik och tidigare rapporter om nyckelbiotoper. Skogsstyrelsens rapport menar bland annat att inventeringen av nyckelbiotoper är alltför subjektiv och i de fall då en nyckelbiotop registreras i samband med avverkning blir många skogsägare frustrerade. Enligt rapporten kan man minska risken för vad man kallar “psykosociala följder” hos de inblandade genom att prioritera nyckelbiotoper vid nya formella skydd, kompetensutveckla inventerare och upprätta bättre kommunikation mellan skogsägare och Skogsstyrelsen. Flera olika målgrupper skulle vinna på bättre kommunikation om nyckelbiotoper och deras värden, menar rapportförfattarna som skriver “förstärkt och riktad inventeringsinsats skulle kunna ge ökad förutsägbarhet och ett förbättrat underlag för skoglig planering”. Man efterlyser också utökad samverkan mellan olika aktörer såsom staten, skogsbruket, civilsamhället, forskare och certifieringsorganisationer (Wester & Engström, 2016).

5 Skogsägarnas berättelser

I följande kapitel presenteras resultatet av intervjuerna som undersöker de betydelser privata skogsägare tillskriver nyckelbiotoper. Det går att urskönja tre olika diskurser i informanternas berättelser och kapitlet är strukturerat utefter dessa: 1) Nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten, 2) De komplicerade nyckelbiotoperna 3) Nyckelbiotoper som ett sätt att bevara hotad natur.

5.1 Nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten

”Just äganderätten behöver diskuteras. [Skogsstyrelsen] kan bara komma och säga [att marken är nyckelbiotop] och sedan bestämmer de”. Stig, 62

En av de första frågorna jag har ställt till potentiella informanter till den här studien har varit huruvida personen själv har en nyckelbiotop på sina marker. Redan vid den frågan har det gått att ana personens inställning till nyckelbiotoper, då ungefär hälften av de tolv informanterna svarade att det finns nyckelbiotoper i deras skog med följande eller liknande ordalag; “Ja, tyvärr” och “Ja, vi har blivit utsatta”, med tydlig besvikelse och ilska i rösten. De informanter vars berättelser återges i det här kapitlet beskriver ofta inventeringar av nyckelbiotoper som orättvisa, dels med avseende på att skogsägarens miljöansvar upplevs som för omfattande, dels eftersom vissa skogsägare har flera nyckelbiotoper på sin mark och andra inga alls. Diskursen om nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten bygger på antagandet om att markägarnas äganderätt är okränkbar. Det privata skogsbruket framställs av de här skogsägarna som upphovet till de naturvärden som myndigheter kallar skyddsvärda. De statliga myndigheterna beskrivs som opålitliga. Göran, en av tre skogsägare som jag möter på en grusväg inne i skogen säger: ”Skogsstyrelsen är jävla idioter, de ändrar sig hela tiden. Man kan inte diskutera med dem.”

5.1.1 Äganderätten

Skogsägare kan få ekonomisk ersättning för en nyckelbiotop om den skyddas formellt. Den nationella budgeten för skydd av skog tillåter dock inte att samtliga skogsägare får en sådan ansökan godkänd, berättar en tjänsteman på Skogsstyrelsen. Att nyckelbiotoper kan generera ersättning avfärdar flera informanter som otillräckligt. Så här säger Henrik: ”Om den här marken är så jävla värdefull då och de vill ha den kvar, då får man öppna plånboken tycker jag. Man kan inte bara ge något jävla skambud”. Henrik är knappt 30 år gammal och tog över sin gård med tillhörande skog för bara några år sedan. Marken har gått i arv i flera generationer och under de senaste åren har flera nyckelbiotoper inventerats på Henriks marker. En del av nyckelbiotoperna är formellt skyddade, och Henrik berättar att utbetalningen tar tid och kräver mycket arbete från den sökandes sida. I berättelserna om nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten beskrivs nyckelbiotoper först och främst som ett sätt för staten att ”lägga sig i” privata enskilda skogsägares skogsbruk. När informanterna berättat fritt om nyckelbiotoper har ett flertal av dem pratat om äganderätten generellt snarare än om nyckelbiotopernas ekonomiska fördelar och nackdelar. ”Äganderätten är det inte mycket med”, konstaterar 65-åriga Rolf när han och hans granne visar upp en nyligen inventerad nyckelbiotop. Liknande citat förekommer under många av intervjuerna. Nyckelbiotoper beskrivs genomgående som en inskränkning av äganderätten som informanterna menar försvårar eller förhindrar avverkning av skog. I juridisk mening är det emellertid inte äganderätten som inskränks, då en registrerad nyckelbiotop förblir i privat ägo. Det är snarare skogsägarnas handlingsutrymme som inskränks när de måste förhålla sig till de konsekvenser för skogsbruket som en registrerad nyckelbiotop kan innebära. Trots hård kritik från skogsägarna förekommer det också en viss förståelse för varför markägarnas handlingsfrihet behöver modifieras. Så här utvecklar Henrik sitt resonemang om nyckelbiotoper i relation till handlingsutrymme och frihet.

Du har ju köpt en gård men du får inte bestämma i slutänden i alla fall, utan du ska ju fråga om lov. Jag skulle vilja att det var som förut. Mycket mer fritt. Du fick sköta din skog själv. Du behövde inte skicka in någon hyggesanmälan eller någonting. Men samtidigt, jag förstår ju att vissa missbrukar [den friheten].

Henriks sätt att uttrycka sig här kan tolkas som att han är medveten om orsakerna till att det finns regler och lagar kring hur skogsbruket ska gå till, trots sitt missnöje. Han förstår att det förekommer missbruk av devisen ”frihet under ansvar” men vill ändå att det ska vara ”som förut”.

5.1.2 "Fiffel och båg"

En vanligt förekommande berättelsen hos de intervjuade skogsägarna är den om hur tjänstemän från Skogsstyrelsen har inventerat någons skog och registrerat en nyckelbiotop utan att informera markägaren, som istället får kännedom om inventeringen och resultatet först efteråt, via ett brev. En av skogsägarna som uttrycker ilska över det här tillvägagångssättet är Henrik. När vi sitter i hans kök och pratar om nyckelbiotoper drar han sig till minnes att även tjänstemannen från Skogsstyrelsen som inventerade nyckelbiotoperna på hans mark satt vid köksbordet på samma sätt som jag gör nu.

[Skogsstyrelsens tjänstemän] är ganska fega när de kommer hit, de är jättetrevliga och man tycker man kommer överens och det gick bra och sen kommer det nåt annat skit på papper. Lite fiffel och båg. Det är lite skyddad verkstad, det är inte så många som vet om det. När man ska exportera virket bara med FSC-märkning har de ju låst dörrarna.

I citatet berättar Henrik för oss hur ohederliga han upplever myndigheterna. Han är inte den enda informanten som rakt ut anklagar tjänstemän för att ljuga. Enligt Henrik är inventeringarna inkonsekventa och säger sig förstå skogsägarnas situation, till och med lova att tillmötesgå deras önskemål, och sedan agera precis tvärtom. Genom att kalla inventeringarna av nyckelbiotoperna på sin mark för "fiffel och båg" komprometterar Henrik Skogsstyrelsen och framställer nyckelbiotoperna som illegitima. När han använder uttryck som "skyddad verkstad" kan det tolkas som en kritik mot brist på transparens i nyckelbiotopsprocessen. Henrik, liksom flera andra informanter, menar att Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen inte tar hänsyn till hans upplevelse av nyckelbiotoperna. Citatet ovan berör i sin inledning de tjänstemän från Skogsstyrelsen som Henrik haft på besök men avslutningsvis säger han istället att det är när man "ska exportera virket bara med FSC-märkning" som "de" "låser dörrarna". Det framgår inte tydligt om "de" fortfarande syftar på Skogsstyrelsen eller snarare FSC-märkningen. Flera av skogsägarna talar om FSC-märkningen och myndighetsutövning på det här sättet, som om de vore detsamma.

Indignation mot myndigheterna skiner igenom i många av intervjuerna. När jag cyklar med 70-åriga Sten, som äger 70 hektar skog, till en granbeklädd höjd som nyligen registrerats som nyckelbiotop, uttrycker han sig såhär: "Jag kan i och för sig stå ut med [att] de där tre hektaren [är nyckelbiotop] va, men det är principen va. Bara slänga ett kuvert i brevlådan åt en!" Sten säger att han inte blev informerad om Skogsstyrelsens avsikt att inventera hans skogsmark. Beslut om nyckelbiotop beskrivs ofta som en total överraskning av skogsägarna själva.

Flera informanter påpekar att de hellre hade velat veta i god tid att marken ska inventeras, och gärna bli erbjudna att följa med och visa runt tjänstemännen. Att få inblick i en inventering först efter att den utförts, och dessutom via brev, säger Sten var särskilt kränkande. När jag frågar honom om hans inställning till nyckelbiotoper svarar han snabbt "Ja, det är skogspatronernas tid igen" och refererar till att Skogsstyrelsen påminner honom om historiska sågverkspatroner, ökända för sina illegala affärsmetoder. Med andra ord går inte nyckelbiotopsinventeringen rätt till i hans ögon. Sten förklarar att han ser nyckelbiotoper som ett nytt ord på samma gamla fenomen: att "de stora och starka kan enkelt konfiskera privata skogsägares mark utan konsekvenser". Genom att uttrycka sig så konstruerar han sig själv och andra privata skogsägare som "underdogs" som kämpar i motvind för att själva få bestämma över marken de äger. Underifrånperspektivet återkommer hos Rut, en kvinna som köpte sin mark på 1990-talet då hon flyttade från staden till lantstället. "Jag värnar om den enskildes rätt. Det är David och Goliat!", säger hon angående Skogsstyrelsens registrering av nyckelbiotoper. Genom att referera till sägnen om David och Goliat, en symbol för orättvis kamp där en kämpe är fysiskt överlägsen den andra, markerar Rut tydligt skillnaden i makt och styrka mellan privata skogsägare och statliga myndigheter.

5.1.3 Vad ska nyckelbiotoper vara bra för?

I berättelserna om nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten argumenterar informanterna för att skog med nyckelbiotoper inte bör undantas från virkesproduktion. De betonar att skogen behöver skötas, underförstått gallras och avverkas, och säger att även en nyckelbiotop måste vårdas för att rätt estetiska värden ska upprätthållas och för att området ska vara tillgängligt som friluftsområde. Om skogsägarna uppfattar det som att ingen besöker nyckelbiotopen i rekreationssyfte så avfärdas den ofta som direkt värdelös. I dessa skogsägarnas berättelser framhävs potentiella rekreationella värden som det dominanta skälet till att ge skogsmark formellt skydd. Ekologiska värden nämns överhuvudtaget inte. Flera av informanterna beskriver nyckelbiotoper som fula och den här formen av beskrivningar kontrasteras ofta till att den brukade skogen beskrivs som vacker. Karl, som är i 70-årsåldern, har vuxit upp med skog och skickades ut i skogen med yxa redan som barn. Han visar mig runt på ägorna. Efter en kort bilfärd och en halvtimmes promenad över stock och sten är vi framme vid nyckelbiotopen som registrerats för några år sedan. Han sveper med handen framför sig när han pratar:

Vad är det för nytta med naturreservat när man inte kan ta sig in och ha friluftsliv? Det är ingen som ska gå där, sa de [Skogsstyrelsen]! Det är bara för ohyra och eventuella svampar! Ska skogen bara ruttna bort?

Karl är inte den enda informanten som ibland blandar ihop begreppen naturreservat och nyckelbiotop och när jag frågar om han menar nyckelbiotoper säger han ja. Utöver svårigheter att skilja på olika former av formella skydd betonar informanter som är skeptiska till nyckelbiotoper också att de inte förstår vad skydd av skog ska vara bra för. Genom att ifrågasätta nyttan med att skydda skog utan syfte på friluftsliv, så antyder Karl att friluftsliv bör vara den primära anledningen till att avsätta skog från skogsbruk. Andra informanter resonerar på liknande sätt och förstår inte meningen med att, som Karl uttrycker det, skydda ”ohyra och eventuella svampar”. Sten deklarerar vid sin nyckelbiotop på den granbeklädda höjden: “Jag tycker inte att det här är en nyckelbiotop för den är inte så varierande”. Det finns en viss antydning i ett sådant här citat till att om man inte själv tydligt kan se nyckelbiotopen i landskapet och samtycka till de naturvärden som finns är de ogiltiga. I de här intervjuerna uttrycker ett flertal markägare att deras känsla för vad som är lagom eller rätt borde påverka hur mycket mark som avsetts eller skyddas. Eftersom nyckelbiotoper syftar till att registrera värdefulla biologiska miljöer och inte att utmärka områden som är särskilt värdefulla för rekreation måste vi därför anta att skogsägarna som uttalar sig inte fullt ut förstår nyckelbiotopernas syfte. Ett annat sätt att tolka det här fenomenet är att skogsägarna medvetet avstår från att prata biologisk mångfald för att de inte anser det vara ett legitimt syfte. Några skogsägare antyder också att de inte tror på Skogsstyrelsens förklaring av nyckelbiotopernas syfte. Henrik säger exempelvis ”Jo, visst, men vad är poängen *egentligen*?” och Sten undrar vad som är “den riktiga anledningen”. De uttrycken antyder en föreställning om någon dold agenda från myndigheternas sida.⁵

I skogsägarnas berättelser framträder en syn på avverkning av skog som inte bara ekonomiskt nödvändigt utan även nödvändigt för skogen. Per-Åke, som äger och sköter skog tillsammans med sin bror, båda i pensionsåldern, visar mig runt i en nyckelbiotop som han strövat i sedan barndomen och berättar samtidigt om sina känslor för skogen. Han uttrycker sig kritisk till att skog som registreras som nyckelbiotop inte får skötas och avverkas på samma sätt som innan den registrerats.

⁵ Dock har Skogsstyrelsen ingen makt över skogsbolagens egenvalda certifieringar, det som i stort utsträckning påverkar det handlingsutrymme skogsägarna finner inskränkt i samband med registreringen av nyckelbiotoper.

Det [oskött skog] är inte pryddigt. Det ser ju förjävligt ut, när det ligger 20 vindfällor, tycker jag. Det ser ju ovårdad ut. Man är väl för gammal, man är van att ta rätt på allt. Inte föda upp insekter och konstiga djur. Det ser ut som bombnedslag [...] När skogen bara står och stampar.

Per-Åke uttrycker sig i tillgivna ordalag när han talar om skog som är utformad i avsikt att avverka träd, medan oskött skog ser ”förjävligt” ut. Han beskriver mänskligt brukande av skog som en central del av ekosystemet och talar alltså inte om skogen som ett enbart ekologiskt system utan som en socio-ekologisk och socio-ekonomisk term. I den här föreställningsvärlden tycks skogen förutsätta närvaron av människan. Skog som inte brukas kallar Per-Åke för ”ovårdad”. Han talar om och reda i skogen och beskriver nyckelbiotoperna som en bromskloss för skogsbruket och ett intrång i äganderätten. För Per-Åke och flera andra skogsägare verkar det vara något provocerande att inte avverka skog. Skogspartier som klassificerats som nyckelbiotoper beskrivs som ”bombnedslag”. En del informanter menar också att orörda träd i nyckelbiotoper riskerar generera tillväxt hos barkborren (en ”skadeinsekt”) och att nyckelbiotopklassad skogsmark dessutom ökar risken för skogsbrand när skogen blir ”risigare”. En annan sak som väcker irritation hos ett flertal av skogsägarna är de fall när skogsmaskiner inte får köras genom mark som klassats som nyckelbiotoper, vilket kan göra att maskinförare måste köra omvägar, kanske in på grannens mark, för att kunna transportera ut virke ur skogen.

Hasse, som tillsammans med sin fru äger en hästgård och en skogsfastighet med en nyckelbiotop på ett hektar, pratar på ett liknande sätt som Per-Åke om skog som inte ”sköts”. ”När vi var långt upp i Norrland på semester- det fanns ju hur mycket [skog] som helst, det bara låg mark, det växte bara! Och sen ruttnar skogen bort!” I det här citatet får virket symbolisera hela skogen. Det är inte bara trädet som förmultnar och försvinner, det är skogen själv. Genom att säga så likställer Hasse skogen med det virke som kan utvinnas ur den och antyder att om virket inte tillvaratas går det till spillo, och skogen med det. I de här berättelserna om skogen framställs nyckelbiotoper som bortkastad skog.

5.1.4 Uppror

Som nämnt i bakgrundskapitlet visade sig omvänd naturvårdsgallring, förekomma bland de intervjuade skogsägarna. Omvänd naturvårdsgallring innebär att skog med höga naturvärden, såsom död ved, lövträd och gamla träd, rensas bort för att minska möjligheten att marken blir klassad som nyckelbiotop eller annat skyddsvärt område (Hellmark & Froster, 2019). Flera av de skogsägare jag intervjuat medger

att de har utfört omvänd naturvårdsgallring, även om inte alla säger sig känna till det begreppet. Informanterna tvekar inte att erkänna att de avverkar skog på det här sättet. En lokal tjänsteman på Skogsstyrelsen säger såhär angående omvänd naturvårdsgallring: "Det är inte okej att förstöra naturvärden. Det är olagligt, men någon måste ha kunnat visa det innan det görs. Att säga att man inte visste [att det var olagligt] är grundtips. Ja, ja, oh ja." Informanterna som gallrar bort naturvärden är inte ensamma. I en enkät av Naturskyddsföreningen uppger hälften av Skogsstyrelsens distriktschefer att det förekommer i deras distrikt (Hellmark & Froster, 2019). I mina informanters fall har ofta någon granne eller bekant, vars skog liknar den egna skogen, fått en nyckelbiotop registrerad och skogsägaren har velat undvika att samma sak händer på deras mark och därför bestämt sig för att gallra bort potentiellt höga naturvärden. Några av skogsägarna berättar att de planerar att hugga ner nyckelbiotoper inom kort, även om de inte kommer att kunna sälja virket. "De får väl komma och arrestera mig då!" säger Sten medan han pekar ut träd angripna av granbarkborre, som han ska fälla nästa vecka i sin nyckelbiotop på tre hektar. Han har inget avverkningsstillstånd men säger att han förmodligen inte behöver det eftersom träden är angripna av granbarkborre. Henrik menar att skogsstyrelsen inte kan hindra honom att avverka skog i sina nyckelbiotoper när jag frågar om vilka regler som gäller: "Nej, jag kör mitt eget race i alla fall, jag. Och så tar jag striden när det kommer i så fall. Så gör jag, för de [Skogsstyrelsen] är tandlösa, det är bara att sopa omkull alltihop om jag vill." Att skogsägarna avverkar nyckelbiotoper med höga naturvärden utan att stämma av detta med Skogsstyrelsen, och därmed bryter mot samrådskravet enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (Naturvårdsverket, 2019, b), är något som återkommer i flera av intervjuerna. Henrik betonar bestämt under intervjun att han inte kommer att tjäna ekonomiskt på avverkningen av sin nyckelbiotop. Han avverkar alltså skog olagligt trots att han inte räknar med någon finansiell förtjänst. Henriks omvända naturvårdsgallring är ett tydligt sätt att positionera sig mot myndigheternas beslut och rådande lagar, och kan tolkas som ett sätt att göra motstånd mot nyckelbiotoper.

5.2 De komplicerade nyckelbiotoperna

De berättelser som sorterats in under den här diskursen handlar om att nyckelbiotoper är svåra att förstå sig på och att det finns en problematisk kunskapsbrist bland skogsägare. Här poängteras både känslan av att inte själv ha tillräckligt med information om nyckelbiotoper och osäkerheten kring huruvida det finns någon överhuvudtaget som vet tillräckligt i frågan om nyckelbiotoper, både bland skogsägare i stort

och hos Skogsstyrelsen. Både den personliga bristen på kunskap och upplevelsen av andra aktörers brist på kunskap om nyckelbiotoper pekas ut som problematiska. Dessutom kallas nyckelbiotopsbegreppet svårförståeligt och processen för deras tillblivelse alltför komplicerad.

5.2.1 Vikten av förståelse

För att skydda höga naturvärden behövs en utökad dialog mellan myndighet och privata skogsägare. Forskning visar att samverkan mellan dessa skogsbrukare och myndigheter kan förbättras genom tydligare reglering och tillhandahållande av information (Appelstrand, 2012; Bjärstig & Kvastegård, 2016). Rut, som har ägt sina 25 hektar skog i snart 30 år och har två nyckelbiotoper registrerade på sina marker, påpekar vikten av att ”Folk måste förstå fördelarna med att ha en nyckelbiotop. Detta är ett arv som jag ska förvalta och det kommer ge ett mervärde. Då är man okej med det.” Rut efterlyser i ovanstående citat en bättre förståelse och kännedom om nyckelbiotopernas mervärden och ser på dem som ett arv att förvalta. Nyckelbiotoperna fungerar som en symbol för att vara insatt i skogsvård. Liknande resonemang om vikten av att vet vad vilka lagar och regler som gäller återkommer också i andra informanternas berättelser om nyckelbiotoper. Så länge man får tydlig kunskap om vad nyckelbiotoper innebär och vad skogsägare kan och inte kan göra med dem, framställs de som godtagbara. Det har framkommit i intervjuerna att många informanter känner en oro över att särskilda naturvärden ska upptäckas på deras mark i samband med att en planerad avverkning ska utföras, med konsekvensen att den ekonomiska planeringen spricker. Om skogsägarna har kunskap om nyckelbiotoperna på ett tidigt stadium, så att detta kan tas med i den långsiktiga planeringen, skulle detta kunna ge en större upplevelse av trygghet.

5.2.2 Att följa lagen

Utöver svårigheterna för enskilda privata skogsägare att förstå syftet med nyckelbiotoper menar skogsägarna att skogsbruket blir mer komplicerat när det gäller att exempelvis följa skogsvårdslagen och andra direktiv. Några av skogsägarna säger sig ha varit tvungna att anlita hjälp utifrån och rådfråga expertis vid LRF konsult för att kunna följa sin skogsskötselplan, eftersom de inte anser sig ha den kunskap, eller tid, som krävs för att sätta sig in i vad det innebär att bruka skogen när man har nyckelbiotoper på sin mark. En som berättar om de här upplevelserna är Anna-Karin. Vi sitter i hennes stall när hon berättar om hur hon ser på nyckelbiotoper. Själv har hon en mindre nyckelbiotop på sin mark. Hon betonar att det finns en brist på tydlighet.

Har man gjort något fel får man inte veta det förrän efteråt. Det gör det väldigt svårt att vara dem [Skogsstyrelsen] till lags [...]. Det är nog ingen som vet vad nyckelbiotoperna egentligen innebär. Knappast ens Skogsstyrelsen själva. Det är svårt att ens förstå vad som är skillnaden från en vanlig skog.

Henrik, som förekom i det förra kapitlet, berättar också om otydlighet i myndigheternas kommunikation. När han hört av sig till Skogsstyrelsen med frågor om vad som är tillåtet har svaren varit oklara, berättar han.

Frågar jag [Skogsstyrelsen] ”får jag göra det [i en nyckelbiotop]?”, säger de “nja, jag vet inte”, så det är väldigt luddigt är det. Myndigheterna vet inte själva vad de vill. Antingen vet de inte eller så vill de inte att vi ska veta.

I ovanstående citat anklagar Henrik Skogsstyrelsen för att inte själva veta ”vad de vill”, alternativt inte vilja att skogsägare ska veta. Genom att beskriva myndigheterna framställer han dem som veliga och okunniga. Henrik är inte ensam om att säga att Skogsstyrelsen inte tydliggör skogsägarnas ansvar. Så här säger Tage:

Det där begreppet som kallas frihet under ansvar, det bygger ju på att man vet vari ligger ansvaret? [...] Alla kan ju begripa vad frihet innebär. Och maximal produktion av virke. Men vad för ansvar har jag som skogsägare att nå de skogspolitiska målen? Där finns ett stort utbildningsbehov och en stor okunskap. [...] Då måste man nog ha en naturvårdspolitik som tar höjd för de som vet minst [om naturvård].

Informanten som uttalar sig ovan, Tage, har ett par hundra hektar skog och bedriver ett mångbruk där han blandar avverkning av skog med bland annat naturturism. Tage är naturintresserad och har flera nyckelbiotoper som han själv har anmält till Skogsstyrelsen. Han poängterar i citatet att rättigheter följs åt med skyldigheter och att det är viktigt att veta var i ansvarsdelen i den berömda devisen “frihet under ansvar” ligger.

5.3 Nyckelbiotoper som ett sätt att bevara hotad natur

Slutligen framträder en diskurs som fokuserar på värdet i att skydda skogen från mänsklig inverkan. Informanter som pratar på det här viset säger sig vilja bevara naturen och deras berättelser utgår i hög utsträckning från ett kollektivt ansvar att skydda mer biologiskt värdefull skog, med antagandet att nyckelbiotoper är ett bra sätt att göra det på.

5.3.1 Att bevara skog

Tage är den av informanterna som äger mest skog, ett par hundra hektar. Han kommer från en skogsägande familj och har utbildat sig inom skog. När vi pratar om nyckelbiotoper hänvisar han till vikten av att bevara ekosystem och leva upp till de nationella åtaganden Sverige har när det gäller att skydda biologisk mångfald i skogslandskapet.

Skogsvårdslagen är inte en vårdlag, det är en virkesförsörjningslag. [...] Om något så behöver vi mer formellt skyddad skog. Delvis för att bevara viktiga ekosystem för framtiden och delvis för att vi [Sverige] har våra åtaganden.

Att kalla skogsvårdslagen för en virkesförsörjningslag kan förstås som ett sätt att kritisera den. Skogsvårdslagen avser ju att tillgodose både miljö- och produktionsintresset. Att Tage säger att skogsvårdslagen enbart befattar sig med virkesförsörjning, det vill säga produktionen, kan förstås som ett sätt att påstå miljömålet i praktiken får stå tillbaka till förmån för produktionsmålet. Ovanstående citat visar att han inte har någon större tillit till att miljö verkligen prioriteras lika högt. Den kritik som Tage uttrycker mot skogsvårdslagen följer han upp med att kommentera svenskt skogsbruk.

Skogsbruket har ägnat sig åt att avverka de skogar som varit lätta att avverka, som det inte varit någon diskussion om. Och nu har vi kommit till vägs ände. Nu har vi avverkat alla dessa bestånd. [...] Det som händer nu på slutet är att man är inne och nafsar i de här tidigare avsatta skogarna. Det sätter fokus på nyckelbiotoperna.

Tage framställer nyckelbiotoper som de sista resterna av naturen så som den såg ut före dagens omfattande virkesproduktion. Ett av huvudargumenten han använder är att skogsbranschen har satt sig själv i den nuvarande situationen genom att avverka skog på ett för omfattande sätt historiskt sett. ”Jag tycker inte att vår generation har rätten att hugga bort de sista skyddsvärda skogarna”, fortsätter Tage. Tage ifrågasätter rätten att över huvud taget ta aktiv ställning till den biologiskt värdefulla skogens öde, den skog han kallar den sista skyddsvärda. För Tage tillhör skyddsvärd skog framtida generationer samtidigt som den tillhör honom och att hugga ner den är i det perspektivet att inkräkta på någon annans rättigheter.

5.3.2 Skogsbranschen

Att framställa nyckelbiotoper som ett omfattande problem för skogsägare är en överdrift, menar ett par av informanterna, eftersom nyckelbiotoperna utgör en så liten del av den sammanlagda skogsytan.

Vi gör ungefär 60 000 avverkningar per år i Sverige. Bara 0,3 % där man hittar nyckelbiotoper [...]. Det är en oerhört liten sak. Det är ytterst få näringar där 99,7 % av de operationer man vill göra bara går rakt igenom. Någonstans tycker jag att en sund akademisk debatt om skogsfrågor borde vila på fakta och inte på en massa tyckande.

I det här citatet poängterar Tage att det så pass sällsynt att stora delar av den enskildes skog blir registrerad nyckelbiotoper att det inte rimligtvis kan vara det enda sättet att förstå många skogsägares fientliga relationer till nyckelbiotoper. Tage lägger själv fokus på skogsbrukets inställning till nyckelbiotoper och tar upp ett historiskt perspektiv i fråga om miljöåtgärder.

Vi kör på då i skogsbruket, med en självbild av att vi alltid gör rätt. Och det kanske man gör utifrån den kunskap man då har. Men jag har ju själv varit med när man har sprutur hormoslyr och kört med DDT och virkesplogning. [...] När man tittar tillbaka är man alltid kritisk till vad man gjorde för 20 år sedan. Då brukar jag kontra med: vad de kommer säga om dagens skogsbruk om 20 år?

Likande resonemang om hur skogsindustrin gör helomvändningar i retrospektiv återfinns också i Kerstin Ekmans bok *Herrarna i skogen* (2007) där hon beskriver hur miljöfarliga åtgärder som idag fördöms, såsom hormoslyr-behandling, fortsatte användas inom skogsbruket i årtal trots upprepade varningar från miljöorganisationer. Tage menar också att man inom skogsbruket på förhand är skeptisk till allt som kommer från miljörelsen- däribland nyckelbiotoper.

Jag personligen är bekymrad för att ganska starka krafter vill att vi ska avverka de här sista spillrorna biologiskt värdefull skog, både skogsindustrierna och LRF skriver till regeringen att de tycker det är färdig-skyddat nu. Jag delar inte alls den uppfattningen och jag kan mycket väl tänka mig att vi leker med elden, för rätt som det är kanske de här stora tyska pappersköparna- eller någon annan- säger att nä, vi vill inte ha ert virke som ni håller på.

Tage oroas över att skogsnäringens intensiva skogsbruk riskerar att minska efterfrågan på svenskt virke på den internationella marknaden. Han menar att hela skogsindustrin riskerar att förlora framtida inkomster om man inte tar hänsyn till de skyddsvärda skogarna.

5.3.3 Mer än avverkning

De skogsägare som berättar om nyckelbiotoper som ett sätt att bevara hotad natur talar även om rekreation och känsla när de berättar om nyckelbiotoper. Informanter som har fler inkomstbringande sysselsättningar än traditionellt skogsbruk att förlita sig på tenderar att ha en mer positiv inställning till nyckelbiotoperna. Några av dem säger till och med att de profilerar sig med sina nyckelbiotoper och ser en framtid där virke kanske inte är skogens mest inkomstbringande resurs. Dessa informanter har ofta kompletterande inkomster från skogen genom naturturism, turridding eller som skribent i en skogstidning. Den här formen av verksamheter främjas snarare än missgynnas av att bevara höga naturvärden enligt informanterna själva. För Einar, som tillsammans med sin hustru Rut har två nyckelbiotoper registrerade på sin mark, är den egna relationen till skogen av stor vikt. Einar berättar följande när vi pratar om inställningen till nyckelbiotoperna: "För det första är jag trädkramare. Jag är ju från Island, varje träd man tar ner har blivit som ett dödsfall [skratt]. Jag är inte mycket för produktions-skog." Rut berättar att om Einar fick bestämma skulle de aldrig avverka någon skog. Självt säger hon att både virkesproduktion och miljö är viktiga, men hon håller med Einar om att det vilar något väldigt emotionellt över skogen. "Jag känner att skogen har en välsignad kraft att ge oss människor", säger hon. Makarna beskriver nyckelbiotoperna som viktiga för att bevara de skogar som har extra mycket att ge människan. Rut är utflyttad från en större stad och Einar är uppvuxen på Island där skog inte längre förekommer naturligt, vilket Rut säger har "traumatiserat" Einar. Einar nickar när hon säger så. De har båda dragits till den typ av natur de tidigare har känt saknad efter. För dem är det viktigaste med att äga skog inte att få maximal avkastning på kort sikt, utan snarare det långsiktiga värdet på fastigheten, både ekonomiskt och känslomässigt. I deras fall utgör det emotionella värdet av skogen ett huvudargument för att bevara skog och undanta mark med höga naturvärden från skogsbruk. Einar, som uttrycker sig kritiskt mot skogsavverkning över huvud taget, och speciellt när det kommer till nyckelbiotoper och annan skyddad skog, säger angående skogsägare som utför omvänd naturvårdsgallring: "Det låter som att de tillhör tjuvjägarnas släkte!".

6 Diskussion

Nyckelbiotoperna kan förstås som ett uttryck för den pågående kampen om vem som styr bilden av den svenska skogen. De olika sätten att tala om nyckelbiotoper visar på olika inställningar till och uppfattningar om de värden man tillskriver skogen samt det ansvar och den makt olika aktörer påstås besitta. Informanterna ger uttryck för tre olika diskurser som alla utgår från olika antaganden och föreställningar om verkligheten. Olika antaganden gör att de olika diskurserna kan ogiltigförklara rivaliserande diskurser. Om man utgår från att skogsägarens äganderätt är okränkbar går det inte att förstå en diskurs där samma grundantagande inte gäller, och om bevarande av natur antas vara livsviktigt ser man på en diskurs där naturens behov inte avhandlas som ogiltig.

Skogsägarna beskriver nyckelbiotoper på väldigt olika vis. Den egna upplevelsen av vad nyckelbiotoper är och hur de fungerar stämmer inte alltid överens med fakta och lagar. Ove nämner att 25 % av Sveriges skog är formellt skyddad. Den egentliga siffran på formellt skyddad skog är 8,7 %, att jämföra med det nationella målet på 17 %. En annan informant säger sig veta att privata enskilda ägare är den grupp som avsätter mest skog frivilligt, vilket inte heller stämmer. Enskilda privata ägare, som äger 50 % av skogen (Skogsstyrelsen, 2019, e), avsätter frivilligt 460 800 hektar, vilket kan jämföras med övriga ägare som äger resterande 50 % av skogen och avsätter 749 400 hektar frivilligt (Skogsstyrelsens databas, u.å.). En representant för Skogsstyrelsen berättar att det har varit svårt att få tag i tillförlitlig statistik om skyddad skog från oberoende källor fram tills nyligen. Skogsägarna tycks ofta missta nyckelbiotoper för formella skydd och förhålla sig till dem därefter, vilket kommer till uttryck genom att de exempelvis blandar ihop begrepp som nyckelbiotoper och naturreservat. En intressant observation är att politiker, organisationer och privatpersoner som förekommer i den här studien kontinuerligt hänvisar till brist på rättssäkerhet när de kritiserar inventeringen av nyckel-

biotoper. Samrådskrav och hänsyn gäller dock vid avverkning vid all biologiskt värdefull skog, nyckelbiotop eller ej (Skogsstyrelsen, 2020; Skogsstyrelsen, 2019, f).

Ett återkommande tema hos de intervjuade skogsägarna är försvaret av äganderätten där naturvård utpekats som ett hot mot denna. Inom diskursen om nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten handlar problemformuleringen främst om att äganderätten och nyttjanderätten upplevs som för svaga. Skogsägarna utgår från att privat ägande och fritt handlingsutrymme är av hög prioritet i skogsbruket och man gör antagandet att äganderätten är okränkbar samt att nyckelbiotoper försämrar skogsägarnas chans att bedriva det skogsbruk som de vill. De flesta informanterna inom den här diskursen pratar med passion om frihet från statliga regleringar och de refererar ofta till "hur det var förr". Skogsägarna pratar om att nyckelbiotoperna medför förlust av äganderätt, trots att äganderätten förblir intakt. Den sorgen och ilskan som kommer till uttryck under intervjuerna när nyckelbiotoper kommer på tal handlar om att skogsägarna upplever begränsningar i sitt handlingsutrymme. Begränsningar av handlingsutrymme genom att marken klassas som nyckelbiotoper, beskrivs som en attack på skogsägarnas rättigheter. Flera skogsägare ser på nyckelbiotoper som ett sätt för myndigheter att frånta skogsägarna deras frihet såväl som deras resurser. Informanter vars berättelser återfinns i den här diskursen berättar om sig själva som "underdogs" som är underordnade de opålitliga myndigheterna. Känslan av förlust av ansvar verkar också leda till en förlust av tillit till myndigheter och naturvårdare. Många gånger verkar känslan av att staten har för mycket makt, och att det egna handlingsutrymmet kränks, faktiskt upplevas som värre än de eventuella ekonomiska förluster som registreringen av en nyckelbiotop kan leda till. Ytterligare en central konflikt inom diskursen om nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten handlar om i vilken utsträckning skogsägandet är sammankopplat med ett miljöansvar. Berättelserna inom den här diskursen utgår från att det är skogsägarna själva som bör bestämma om och i vilken utsträckning de avsätter mark från skogsbruk i bevarandesyfte.

Nyckelbiotoper verkar påverka hur människor ser på sin omgivande miljö och den mark de äger. Sättet att beskriva sig som "utsatt för" eller "drabbad av" nyckelbiotoper kan tolkas som ett sätt att utmåla sig själv som ett offer för någon hemsk och oprovocerad yttre händelse. För en del av informanterna är nyckelbiotop synonymt med en "oskött" skog, där informanter talar om okontrollerad spridning av barkborre, eller ökad risk för skogsbrand. Nyckelbiotoper förknippas

med naturliga störningar som inte bara riskerar att förstöra ekonomiska värden utan också uppfattas som ett hot mot skogen i sig.

Som noterat i metodkapitlet förekom det vissa svårigheter med att hitta villiga informanter till den här studien. De som tackade ja till att delta har i stor utsträckning karaktäriseras av att de antingen varit relativt positiva till nyckelbiotoper eller också tagit tillfället i akt att berätta om vad de tycker är fel med nyckelbiotopsystemet. Det har till och med funnits informanter som stoltserat med att de inte följer samrådskravet eller hänsynsreglerna enligt miljöbalken. Omvänd naturvårdsgallring kan tolkas som en form av protest mot de regelverk som skogsägarna ringaktar. Ett flertal skogsägare har berättat om sin omvända naturvårdsgallring, att de ”olagligt” avverkat skog som de vet att de inte kommer kunna sälja ifall de skulle bli påkomna. De är redo att både ta konsekvenserna och göra ekonomisk förlust på köpet. Några informanter har till och med berättat att de planerar att hugga ner områden som de tidigare hade tänkt spara, men att de ändrat sig när dessa registrerats som nyckelbiotoper. Nyckelbiotoper har alltså förändrat dessa personernas skogliga praktik och förhållningssätt till skogen de äger och brukar. Det sättet att agera kan ses som en form av aktivism, där man är redo att göra personliga uppoffringar för att trotsa myndigheterna. Omvänd naturvårdsgallring kan i det här sammanhanget ses som en ”brända jordens taktik”- att hellre förstöra skogens naturvärden än att låta skogen tillfalla någon annan. Genom att förstöra de resurser myndigheterna omhuldar sätter man käppar i hjulet för dem, även om det på sikt kan innebära en egen förlust. Journalisten Maciej Zaremba som skrivit reportageserien ”Skogen vi ärvde”, uttrycker sig såhär angående att avverka värdefull skog av principiella skäl trots att det inte genererar någon ekonomisk vinst: ”Han är inte den första som är beredd att förstöra något värdefullt för att bekräfta att han verkligen äger det” (Zaremba, 2012). Genom att se på inventeringar som ett sätt för staten att utöva makt kan omvänd naturvårdsgallring betraktas som ett sätt för vissa skogsägare att uttrycka sitt motstånd och framställa nyckelbiotoper som illegitima. Att hugga ner skog i en nyckelbiotop utan samråd kan tolkas som ett sätt att själv ta tillbaka makten över ”sin” skog. Omvänd naturvårdsgallring kan ses som en typ av civil olydnad, en aktivism som på ett demonstrativt sätt uttrycker motstånd genom att man ”vägrar” följa miljöbalkens regler för biologiskt värdefull skog och är beredda att ta de negativa konsekvenserna, vilket flera informanter säger sig vara beredda att göra.

En del skogsägare är redo att avsätta nyckelbiotoper under förutsättningen att de förstår biotopernas syfte och de lagar som reglerar dem, något som verkar vara svårt att kommunicera och utgöra något av en

gråzon. Skogsvårdslagen talar sitt tydliga språk, produktion och miljö ska vara likställda mål inom skogsbruket. Skogsindustrins intressen ska förenas med hälsosamma ekosystem. Avvägningen mellan de två önskemålen verkar leda till osäkerhet hos många av informanterna. Som Mattias Boman, Bengt Kriström och Leif Mattsson konstaterar i sin artikel om skogen och miljöekonomin, så kan man dock inte förvänta sig att det går att uppnå en bättre miljö utan kostnad (2000). I slutänden kretsar kanske konflikten om nyckelbiotoper kring att skogen är både en privat resurs och gemensam resurs som vi alla har tillgång till via allemansrätten och riksintresse. Privata skogsägare har en nyttjanderätt som inte går att bortse från och en skyldighet att visa hänsyn mot särskilda naturvärden som inte heller kan ignoreras. Frihet under ansvar är måhända en grumlig definition av hur skogen bör skötas och draget till sin spets kan man tolka den oenighet som uppkommit kring nyckelbiotoper som en oenighet kring hur mycket makt staten ska ha när det gäller skogen.

De som argumenterar för nyckelbiotopernas fördelar har en problemformulering som kretsar kring hur man ska säkra skyddet av värdefulla skogar. Det innebär att man utgår från grundantagandet att det är önskvärt att bevara biologisk mångfald och att nyckelbiotoperna är ett verktyg för att göra det. Inom Diskursen om nyckelbiotoper som ett sätt att bevara hotad natur utgår man från att bevarandet av biologisk mångfald bör prioriteras och att det är viktigt att bevara nyckelbiotoper för miljöns skull. Nyckelbiotoperna kan ge avkastning på andra sätt än genom avverkning. Precis som i Diskursen om nyckelbiotoper som hot mot äganderätten berättar informanterna om ett starkt behov av att skydda det man upplever som hotat. Som tidigare nämnts i bakgrundskapitlet uppnår Sverige varken sitt nationella eller internationella miljömål om skogen (Naturvårdsverket, 2018). Här upplevs nyckelbiotoper och skydd av skog snarast som ett försök att rädda det som räddas kan, till stor del åt framtida generationer. Några av informanterna verkar ha börjat omvärdera sin skog på ett positivt sätt sedan nyckelbiotoper registrerats där. Det finns exempel i empirin som visar att en registrerad nyckelbiotop kan användas som marknadsföring. De yttringar av stolthet som några informanter uttrycker kretsar kring att få ett officiellt erkännande av en sakkunnig som består i att man skött sin skog väl. Att dessutom själv "hitta" en nyckelbiotop, som några informanter har gjort, och sedan få medhåll av Skogsstyrelsen är också något som berättas med en ton av stolthet i rösten. Informanterna lyfter fram vikten av skogsägares kollektiva ansvar för naturvård.

Debatten om nyckelbiotoper har under de senaste åren förflyttat sig till allt bredare forum och mellan de olika diskurserna har det uppstått en

diskursiv kamp där grupper med olika världsuppfattningar aspirerar på att berätta “sanningen”. Under de senaste åren har diskursen om nyckelbiotoper som ett hot mot äganderätten vunnit mark och uppnått ett övertag. Kanske är innehållet i Januariavtalet en följd av detta, kanske är det en orsak. Hursomhelst har berättelsen om hur nyckelbiotoperna hotar skogsägares äganderätt just nu intagit ett överläge. Januariavtalet har satt punkt för en inventeringsmetod och ett begrepp som använts för att förstå svensk skog inom forskning och politik i trettio år.

7 Vid vägs ände

Den maktkamp som pågår i den svenska skogen är långt ifrån över, till skillnad från den här studien, som nu avslutas med en liten framtidsspaning. Hållbarhetscertifieringarna FSC och PEFC har stadgar som förbjuder uppköp av skog med höga naturvärden och har för enkelhets skull använt samma definition på höga naturvärden som Skogsstyrelsen använder för nyckelbiotoper. Frågan är vad som händer när nyckelbiotoper inte längre inventeras vid avverkningsanmälningar. Kan vi anta att FSC och PEFC kommer att fortsätta utgå från definitionen av nyckelbiotoper vid sin bedömning av biologiskt värdefull skog och om så är fallet, blir det någon skillnad för privata skogsägare i slutändan, förutom att de kommer att ha mindre kunskap före avverkning? Eller kommer FSC och PEFC att konstruera en egen, ny definition av höga naturvärden? Och sedan finns de internationella reaktionerna. Europeiska företag uttryckte skarp kritik mot Sveriges nedtrappning av inventeringar för bara tre år sedan, till den gräns att de hotade med bojkott av svenska varor. Oavsett vilket så finns det ingen anledning för motståndarna till nyckelbiotoper att tro att kampen är vunnen än. Oberoende av vad vi kallar dem finns det ju fortfarande skogsområden som har höga naturvärden. På något sätt behöver det beaktas.

Referenser

- Alskog, J. (2018). Skogsinventering överlever inte borgerlig valseger. *Altinget*. 8 Mars. Tillgänglig:
<https://www.alinget.se/miljo/artikel/skogsinventering-overlever-inte-borgerlig-valseger> [2020-01-13]
- Andersson, C., Andersson, E. & Eriksson, A. (2019). *Indikatorer för miljömålet levande skogar*. PDF-fil: Skogsstyrelsen. (Rapport, 2019:1).
<https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2019/rapport-2019-01-indikatorer-for-miljokvalitetsmalet-levande-skogar.pdf>
- Appelstrand, M. (2007). Miljömålet i skogsbruket - styrning och frivillighet. Lund: Media-Tryck. Tillgänglig:
<https://lucris.lub.lu.se/ws/files/4388898/26809.pdf> [2020-01-23]
- Appelstrand, M. (2012). Developments in Swedish forest policy and administration - from a "policy of restriction" toward a "policy of cooperation". *Scandinavian Journal Of Forest Research*. 27(2). ss. 186–199.
DOI:10.1080/02827581.2011.635069.
- Berg, M. (2018). "Lättnad i budgeten för skogsägare - M och KD utreder äganderätten." *Entreprenör*. 20 december. Tillgänglig:
https://www.entreprenor.se/nyheter/lattnad-i-budgeten-for-skogsagare-m-och-kd-utreder-aganderatten_727207.html [2020-01-27]
- Bjärstig, T. & Kvastegård, E. (2016). Forest social values in a Swedish rural context: The private forest owners' perspective. *Forest Policy And Economics*. 65. ss. 17–24. Tillgänglig:
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-115207> [2020-01-13]
- Bohlin, A. et al. (2017). Protest mot Skogsstyrelsens generaldirektör. *Skogsaktuellt*. 20 april. Tillgänglig:
<https://www.skogsaktuellt.se/artikel/53702/protest-mot-skogsstyrelsens-generaldirektor.html> [2020-01-13]
- Boman, M., Kriström, B. & Mattsson, L. (2000). Skogen och miljöekonomin. *Ekonomisk debatt*. 28(2). ss. 159–168. Tillgänglig:
<https://www.nationalekonomi.se/filer/pdf/28-2-mb.pdf> [2020-01-13]
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
Centerpartiet. (2019). *Ökad trygghet för landets skogsägare*. 28 juni. Till-

- gänglig: <https://www.centerpartiet.se/press/pressmeddelande/nyhetsarkiv-2019/2019-06-28-okad-trygghet-for-landets-skogsagare> [2020-01-27]
- Dolk Fröjd, C. & Claesson, S. (2009). *Avverkning av nyckelbiotoper och objekt med höga naturvärden - en gis-analys och inventeringsdata från Polytax*. Jönköping: Skogsstyrelsen. (Rapport 2009:7). Tillgänglig: <http://shop.skogsstyrelsen.se/shop/9098/art73/4646173-b9a9ce-1819.pdf> [2020-01-13]
- Ekman, K. (2007). *Herrarna i skogen*. Stockholm: Bonnier.
Fältbiologerna. (u.å.). *Fältbiologerna lämnar FSC*. Tillgänglig: <https://web.archive.org/web/20160912053745/http://old.faltbiologerna.se/verksamhet/927/faeltbiologernas-fsc-sida> [2020-01-27]
- Gustafsson, L. & Hannerz, M. (2018). *20 års forskning om nyckelbiotoper - här är resultaten*. Uppsala: Institutionen för ekologi, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Tillgänglig: https://pub.epsilon.slu.se/15711/1/gustafsson_et_al_181017.pdf [2020-01-13]
- Götmark, F. (2009). Conflicts in conservation: Woodland key habitats, authorities and private forest owners in Sweden. *Scandinavian Journal of Forest Research*. 24. ss. 504–514. DOI:10.1080/02827580903363545
- Hallmén, J., Magnusson, R. & Svensson, P. (2013). *Än lever skogen*. Stockholm: Norstedt.
- Hammar, S., Ek, L., Perers, K., Heibring, G. & Hardselius, T. (2018). Regeringens beslut om nyckelbiotoper är oacceptabelt för Sveriges skogsägare. *LRF Nyheter*. 24 maj. Tillgänglig: <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2018/05/regeringens-beslut-om-nyckelbiotoper-ar-oacceptabelt-for-sveriges-skogsagare/> [2020-01-13]
- Hellmark, M. & Froster, A. (2019). Striden om skogen. *Sveriges natur*. 2.19. Januariavtalet. (2019). *Utkast till sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna*. Tillgänglig: <https://www.socialdemokraterna.se/download/18.1f5c787116e356cdd25a4c/1573213453963/Januariavtalet.pdf> [2020-01-13]
- Johansson, J. (2013). *Constructing and Contesting the Legitimacy of Private Forest Governance The Case of Forest Certification in Sweden*. Diss. (sammanfattning) Umeå: Umeå universitet, 2013.
- Jordens vänner. (2012). "Jordens Vänner lämnar skogsmärkningen FSC – "konsumenterna blir lurade"". *Miljötidningen*. 9 maj. Tillgänglig: <https://jordensvanner.se/jordens-vanner-lamnar-skogsmarkningen-fsc-konsumenterna-blir-lurade/> [2020-01-27]
- Lifvergren-Kaya, M. (2003). *Avverkning av nyckelbiotoper - en studie av den teoretiska begreppsdefinitionen och den praktiska hanteringen av nyckelbiotoper*. Magisteruppsats. Linköpings universitet. Institutionen för tematisk utbildning och forskning ITUF. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:19359/FULLTEXT01.pdf> [2020-01-13]
- Naturskyddsföreningen. (u.å.). *Naturskyddsföreningen lämnar FSC*. Tillgänglig:

- <https://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/naturskyddsforeningen-lamnar-fsc> [2020-01-27]
- Naturvårdsverket. (2018). *Levande skogar*. Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhället/Sveriges-miljomal/Miljokvalitetsmalen/Levande-skogar/> [2020-01-13]
- Naturvårdsverket. (2019, a). *Formellt skydd av skog*. Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhället/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Skydd-av-natur/Formellt-skydd-av-skog/> [2020-01-13]
- Naturvårdsverket. (2019, b). Samråd vid ändring av naturmiljön. Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Samhallsplanering/Samrad-vid-andring-av-naturmiljon/> [2020-02-27]
- Nordberg, M. & Filper, R. (2019). "Nyckelbiotoperna är inte rättssäkra". *SvD*. Debattartikel. 13 januari. Tillgänglig: <https://www.svd.se/nyckelbiotoperna-ar-inte-rattssakra> [2020-01-27]
- Ottosson, K. & Oscarsson, M. (2019). "Staten struntar i skogsägarnas äganderätt." *ATL*. Debattartikel. 2 augusti. Tillgänglig: <https://www.atl.nu/debatt/debatt-stoppa-inventeringen-av-nyckelbiotoper-i-skogen/> [2020-01-27]
- Regeringskansliet. (2018). *Uppdrag om nyckelbiotopsinventering*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/05/uppdrag-om-nyckelbiotopsinventering/> [2020-01-13]
- Regeringskansliet. (2019). *Regeringen beslutar att avveckla den utökade nyckelbiotopsinventeringen*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/06/regeringen-beslutar-att-avveckla-den-utokade-nyckelbiotopsinventeringen/> [2020-01-13]
- Rindevall, B. (2017). Efter protesterna- inventeringen av nyckelbiotoper återupptas. *Sveriges natur*. 5 september. Tillgänglig: <http://www.sverigesnatur.org/aktuellt/efter-protesterna-inventeringen-av-nyckelbiotoper-aterupptas/> [2020-01-13]
- Salber, E. et al (2017). Öppet brev. Tillgängligt: https://www.robinwood.de/sites/default/files/open_letter29novFSC_Sweden.pdf [2020-01-13]
- SCB. (2019, a). *Skogen dominerar Sverige*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/markanvandningen-i-sverige/pong/statistiknyhet/markanvandningen-i-sverige2/> [2020-01-13]
- SCB. (2019, b). *Ny officiell statistik om skogsmark*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/formellt-skyddad-skogsmark-frivilliga-avsattningar-hansynsytor-samt-improduktiv-skogsmark/pong/statistiknyhet/formellt-skyddad-skogsmark-frivilliga-avsattningar-hansynsytor-samt-improduktiv-skogsmark-2018-12-31/> [2020-01-13]

- Sennerdal, B. (2017). Het diskussion om nyckelbiotoper. *ATL*. 1 december. Tillgänglig: <https://www.atl.nu/skog/het-diskussion-om-nyckelbiotoper/> [2020-01-13]
- Similä, J., Pölönen, I., Fredrikson, J., Primmer, E. & Horne, P. (2014). Biodiversity Protection in Private Forests: An Analysis of Compliance. *Journal of Environmental Law*. 26(1). ss. 83–103. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1093/jel/eqt029> [2020-01-13]
- Skogsindustrierna. (u.å.). *Skogsindustrin i världen*. Tillgänglig: <https://www.skogsindustrierna.se/skogsindustrin/branschstatistik/skogsindustrin-i-varlden/> [2020-01-13]
- Skogsstyrelsen. (2007). *Nyckelbiotoper- unika skogsområden*. [Broschyr]. Jönköping: Skogsstyrelsen. [2019-11-01]
- Skogsstyrelsen. (2018). *Förhoppningar på ny metod*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/var-tidning-skogseko/skogseko-1-2018/forhoppningar-pa-ny-metod/> [2020-01-13]
- Skogsstyrelsen. (2019, a). *Vårt arbete med nyckelbiotoper*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/miljo-och-klimat/biologisk-mangfald/nyckelbiotoper/arbete-med-nyckelbiotoper/> [2020-01-13]
- Skogsstyrelsen. (2019, b). *Registrering av nyckelbiotoper i samband med avverkningsanmälningar och tillståndsansökningar*. Remissversion. Dnr 2019/2664. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/nyheter/bilaga-1-syntes-och-rekommendationer-nb-2019-10-14.pdf> [2020-01-13]
- Skogsstyrelsen. (2019, c). *Frivilliga avsättningar och certifierad areal*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/statistik/statistiska-meddelanden/frivilliga-avsattningar-och-certifierad-areal/2018-statistiska-meddelanden-frivilliga-avsattningar-och-certifierad-areal.pdf> [2020-01-13]
- Skogsstyrelsen. (2019, d). *Så går det till att skydda skog*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/aga-skog/skydda-skog/sa-gar-det-till-att-skydda-skog/> [2020-01-13]
- Skogsstyrelsen. (2019, e). *Ny statistik: certifiering och frivilligt avsatt skog ökar*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/nyhetslista/ny-statistik-certifiering-och-frivilligt-avsatt-skog-okar/> [2020-01-13]
- Skogsstyrelsen. (2019, f). *Skogsvårdslagstiftningen*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/lag-och-tillsyn/skogsvardslagen/skogsvardslagstiftning-2019-.pdf> [2020-02-28]
- Skogsstyrelsen. (2020). *Nyckelbiotoper*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/miljo-och-klimat/biologisk-mangfald/nyckelbiotoper/> [2020-02-28]
- Skogsstyrelsens statistikdatabas. (u.å.) *Frivilliga avsättningar (hektar) på produktiv skogsmark per ägarklass*. Tillgänglig: http://pxweb.skogsstyrelsen.se/pxweb/sv/Skogsstyrelsens%20statistikdatabas/Skogsstyrelsens%20statistikdatabas_Frivilliga%20avsattningar%20och%20certifierad%20areal/02_Frivilliga_avsattningar_per_agare.px/?rxid=03eb67a3-87d7-486d-acce-92fc8082735d [2020-03-01]

- Timonen, J., Siitonen, J., Gustafsson, L., Kotiaho, J., Stokland, J., Sverdrup-Thygeson, A., Mönkkönen, M. (2010). Woodland key habitats in northern Europe: concepts, inventory and protection. *Scandinavian Journal of Forest Research*. 25. ss. 309–324.
- Wester, J. & Engström, A. (2016). *Nulägesbeskrivning om nyckelbiotoper*. Jönköping: Skogsstyrelsens böcker och broschyrer. (2016:7). Tillgänglig: https://shop.textalk.se/shop/9098/art33/84164433-105ca2-Nyckelbiotoper_webb.pdf [2020-01-13]
- Wetterberg, G. (2018). *Träd: En vandring i den svenska skogen*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. J. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Zaremba, M. (2012). *Skogen vi ärvde*. Stockholm: Weyler.

Bilaga 1 – Intervjuguide skogsägare

Hur mycket skog äger du och hur ser skogsskötselsarbetet ut?

Vad är viktigt med skogen?

Berätta om din/dina nyckelbiotoper. (Följdfrågor: Hur stor är den?

Vad tycker du om att ha en nyckelbiotop? Hur gick det till när den registrerades? Är den skyddad formellt?)

Vad anser du om nyckelbiotoper som instrument för att skydda biologisk värdefulla skogar?

Hur är acceptansen för nyckelbiotoper bland skogsägare tror du?

Känner du till termen omvänd naturvårdsgallring? Berätta om det.

(Följdfråga: Har du själv avverkat skog på detta sätt?)

Hur skulle du beskriva din relation till Skogsstyrelsen?

Finns det något i skogspolitiken du skulle vilja ändra på?

Enligt skogsvårdslagen ska produktion och miljö prioriteras lika. Hur fungerar det idag? Är det möjligt?

Bilaga 2 – Radioprogram om nyckelbiotoper

Hämtade 2019-12-13

<https://sverigesradio.se/avsnitt/1270725>

<https://sverigesradio.se/avsnitt/1140917>

<https://sverigesradio.se/avsnitt/878029>

<https://sverigesradio.se/avsnitt/868404>

<https://sverigesradio.se/artikel/7120039>

<https://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=83&grupp=10974&artikel=7346019>

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7345365>

Bilaga 3 – Övriga källor, debatt om nyckelbiotoper (urval)

Hämtade 2019-12-13

<https://www.atl.nu/debatt/upphav-skogsstyrelsens-inventeringsuppdrag/>

<https://www.allehanda.se/artikel/insandare-skogsagare-som-fatt-sin-mark-nyckelbiotopklassad-maste-erbjudas-ersattning>

<http://www.sverigesnatur.org/aktuellt/nyckelbiotoper-hotas-efter-valet/>

<https://www.skogsaktuellt.se/artikel/59788/sveaskog-svarar-p-kritik-om-nyckelbiotoper.html>

<https://www.sveaskog.se/press-och-nyheter/nyheter-och-pressmeddelanden/2019/sveaskogs-kommentar-till-kalibers-granskning-av-nyckelbiotoper/?AcceptCookies=true>

<https://www.altinget.se/miljo/artikel/skogsstyrelsens-beslut-oroar-myndigheter>

<https://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/obegripligt-av-m-och-kd-om-nyckelbiotoper>

<https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2019/10/lrf-valkomnar-skogsstyrelsens-besked-om-nyckelbiotoper-positivt-for-sveriges-skogsagare/>

<https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2018/05/regeringens-beslut-om-nyckelbiotoper-ar-oacceptabelt-for-sveriges-skogsagare/>

<https://www.landskogsbruk.se/skog/lrf-nyckelbiotoper-ar-viktigaste-aganderattsfragan/>

<https://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/ett-av-de-storsta-sveken-mot-naturvarden-vi-sett-i-sverige>

<https://www.skogen.se/nyheter/debatt-nyckelbiotoper-ett-vagt-begrepp>

<https://www.landskogsbruk.se/skog/upprop-for-aganderatten/>